

„...S MÁR CSAK AZ VAN, AMI NINCS”

Széljegyzetek Roth Endre *Shakespeare szociológiai olvasatban* című könyvéhez

BODÓ LÁSZLÓ

Első élményszerű találkozásom Shakespeare-el moziban történt: a Roman Polanski' féle *Macbeth* nézésekor. Shakespeare a gimnáziumban még kötelező tananyag, (feldereng ebből az időből egy Hamlet előadás) majd a műszaki egyetemi évek után, főként filmek iránt érdeklődő fiatal újságíróként a rendező hozott össze az angol halhatatlánal. Körmeit próbáló újdondásként azonban fogást is kerestem a filmrendezőn, így *Kés a vízben* című filmjének diákjában magunkra ismertünk: hivatalból utáltuk a befutott idősebbeket, akik tőlünk rabolták el a nő autójuk, lakásuk, vitorlás hajójuk által.

A kifogás tárgya a tőr volt

Polanski ugyanis megjelenítette a tört, a mozinéző is látta a gyilkos szerszámot, ott lebegett Macbeth előtt, s az a királyig vezette. Kifogásom lényege éppen ez volt: nekem, mint nézőnek nem szabadna látnom a tört magát, a nézőnek csak azt kellene látni, hogy Macbeth látja. Különösképpen, ha oly érzékletesen el is mondja, hogy „lelki” az a tőr:

„Tőr az, amit ott látok? Markolattal
Kínálja magát. Jöjj, hadd kapjalak el!
Nem, nem sikerült. Pedig itt ragyogsz!
Végzetes kép, nem fog el a tapintás
Éppúgy, ahogy a látás? vagy csupán
Lelki tőr volnál, Üres képzelődés,
Melyet a tüzes agyvelő vetít ki?”²

Kritikai észrevételemet még Banquo szellemére is kiterjesztettem - szerintem azt sem lett volna szabad megjeleníteni, ráadásul „reálisan”, filmtrükk adta lehetőséggel testetlen, valódi szellemalakként. Igaz ugyan, hogy „*[Banquo szelleme megjelenik és Macbeth helyére ül]*” - a színpadi előadásban talán valóban szükséges beültetni a Banquo-t alakító színészt, sápadtra púderolva, sötétszürkére karikázott szemmel, hogy eligazítsa a nézőt, Macbeth miért is nem tud helyére ülni -

¹ Roman Polanski: *Macbeth*, 1971. A két főszereplő: John Finch és Francesca Annis

² *Macbeth*, 1972, 579 o.

³ *Macbeth*, 1972, 597 o.